

NOVRUZƏLİ MƏMMƏDOV  
ŞAHRZA AĞAYEV

# Ə L İ F B A

TOLİŞİ ƏLİFBA

4274

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin  
İşlər İdarəsi  
PREZİDENT KİTABXANASI

“ Maarif ” nəşriyyatı  
Bakı – 1996

81.2 Tashm-922

21

Elmi redaktoru: N. X. MƏMMƏDOV

ƏLİFBƏ

Məmmədov N. X.

Ağayev Ş. O.

Əlifba. Dərslik. B.: "Maarif", 1996. səh

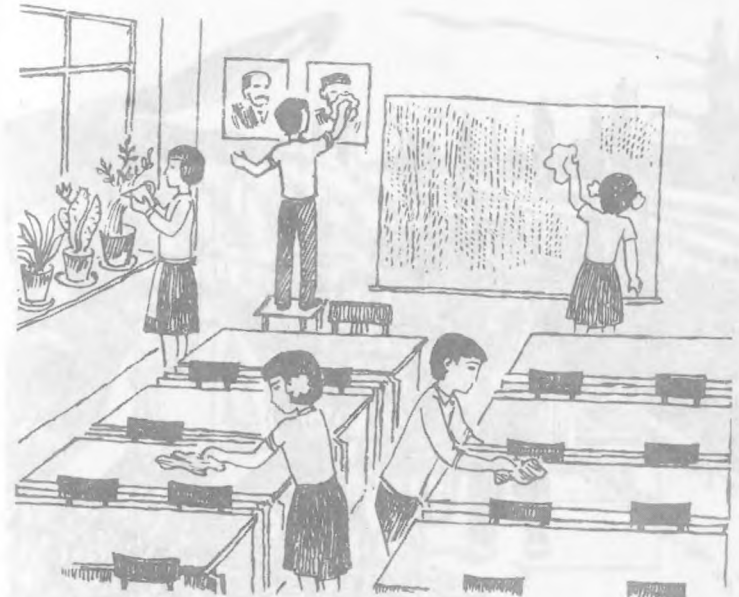
Dərslik ilk dəfə olaraq talış məktəblərində Əlifbanın tədris edilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

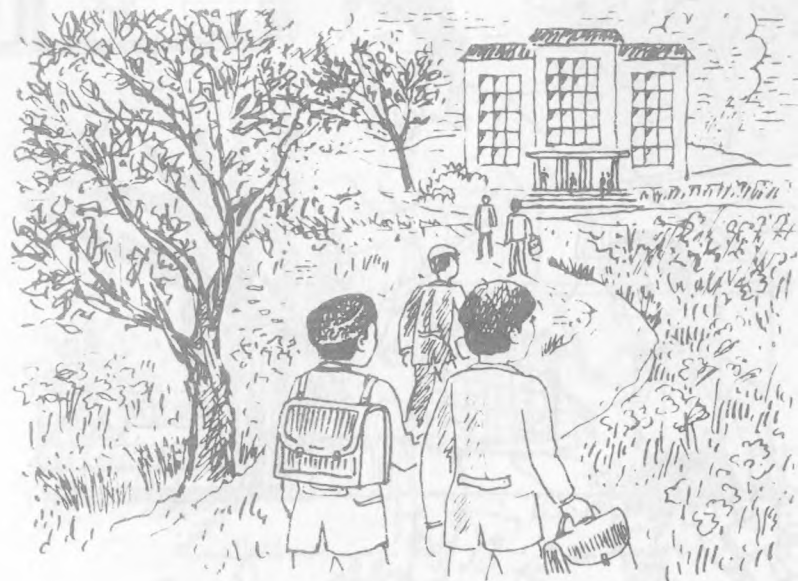
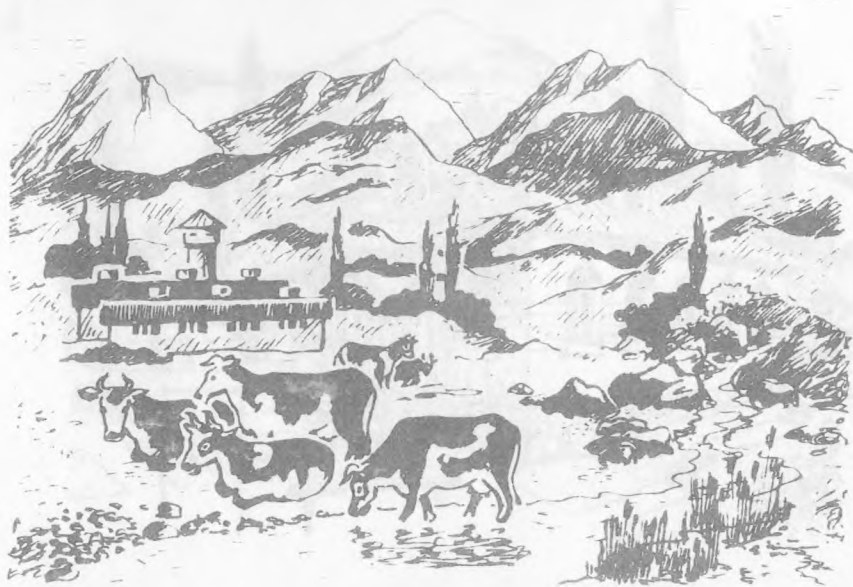
M 4306020200  
M 652 96

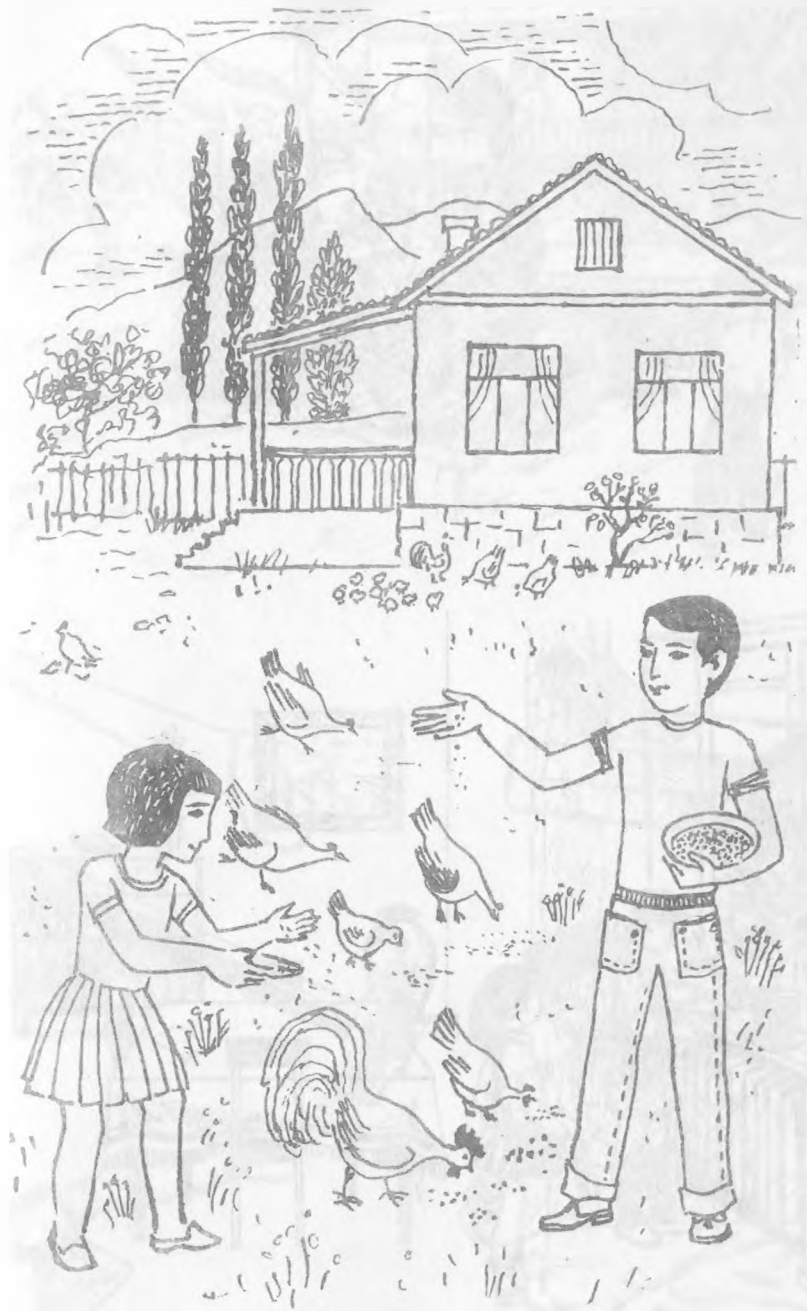
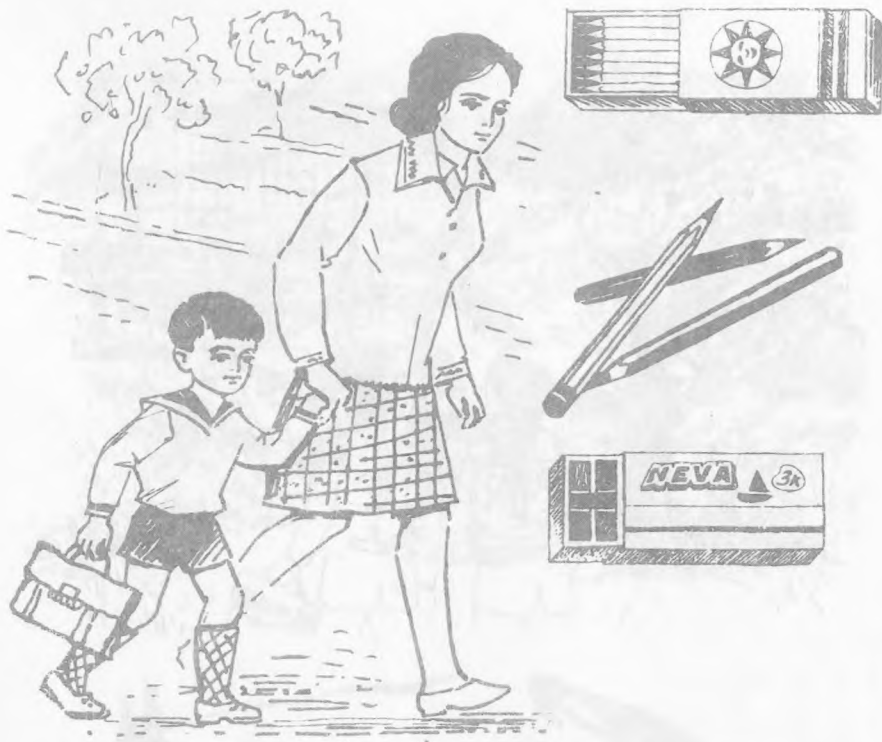
048 1990

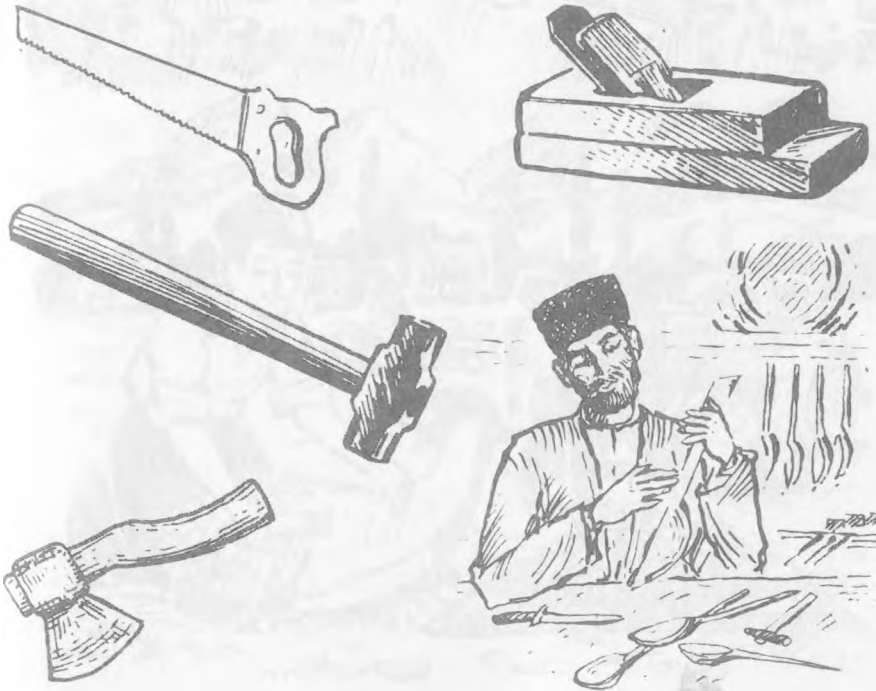
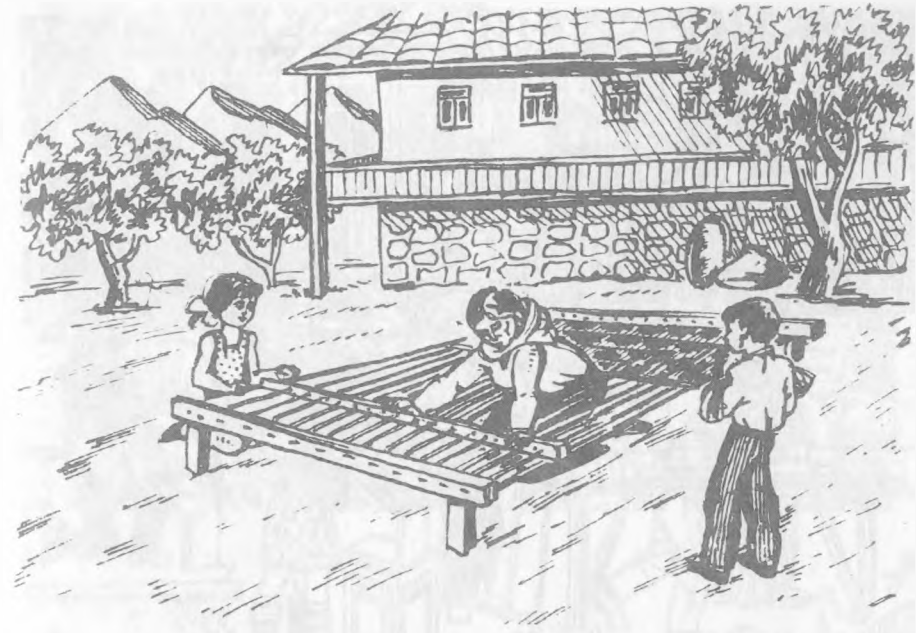
S ( Talış )

© "Maarif" nəşriyyatı, 1996.

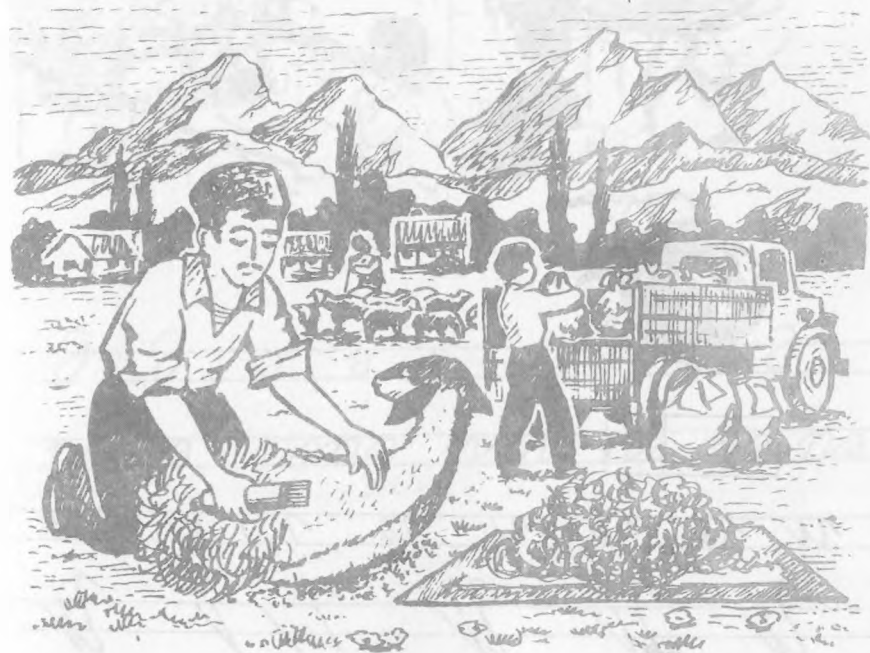




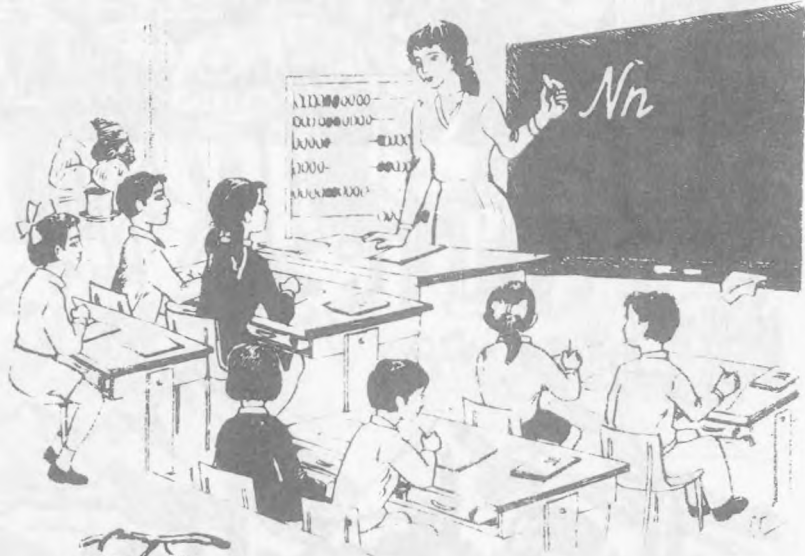








N n  
N n



n n n n n n n n

N N N N N N N N

o o  
o o



no

no

no no



o o o o o o o o

no no no no no no

NƏV

V v

ʋ ʋ

əv

və

nəv

nəvə

vənev



Grid boxes for letter tracing: [ ] [ ] [v] [ ] [ ] [v] [ ] [v] [ ] [ ]

Handwritten practice lines for 'v' and 'əv'.

Handwritten practice lines for 'və' and 'nəv'.

Handwritten practice lines for 'nəvə' and 'vənev'.

əv əv nəv nəv nəvə nəvə və və

vənev

v ə n ə

n ə v ə

Handwritten practice lines for 'vənev'.

Handwritten practice lines for 'nəvə'.

NƏVO

O o

o o

o

ov

vo

one



ov vo  
və əv

v \_ ə \_ \_ o \_ v

Handwritten practice lines for 'o' and 'o o o'.

Handwritten practice lines for 'ov' and 'vo'.

nə-və nəvə nə-nə nənev

ə-no əno ov ov ov vo vo vo

Handwritten practice lines for 'nəvə'.

Handwritten practice lines for 'one'.



# NƏVOD

D  
D

d  
do  
dodo  
dəvə  
donə  
dədə



D D d d d d d

D D D d d d D D D

do do do-do dodo do-nə donə  
də-və dəvə də-də dədə

d	o	d	o
---	---	---	---

d	o	n	ə
---	---	---	---

d	ə	v	ə
---	---	---	---

d	o	d	o
---	---	---	---

d	o	n	ə
---	---	---	---

d	ə	v	ə
---	---	---	---

d	ə	d	ə
---	---	---	---

d	ə	d	ə
---	---	---	---

d	ə	d	ə
---	---	---	---

do do dodo dodo dəvə

donə donə dədə dədə

# NƏVODİ

i  
i

di  
div  
divo



i i i i i i i i

i i i i i i i i

di di divo divo divo

Dədə: Əno. Do. Ənoə do.

Dədə doədə. Əv ənoə doədə.

Nəvə doədə ni.

Ənoə doədə əno ni.

dədə əno do ənoə do

Dədə doədə. Əv ənoə doədə. Nəvə

doədə ni. Ənoə doədə əno ni

# NƏVODİK

K k

К к

ko kinə  
kə kəno  
kok vəkko



К ~ I ~ 2 К К к к к к

ko ko ko kə kə kə

ko	ok
kə	ək
kok	kok



vəkko



kə

ki-nə kinə vəkko vəkko  
kə-no kəno k-ə-n-o kə-no

kina kina kəno kəno kə ko

vəkko vəkko kok kok kə ko

# NƏVODİKL

L l

Л л

lo  
lok  
lokə  
lon  
lonə  
livə  
nil



lon



lonə



lok



livə

l ~ I ~ 2 l l l l l l l l

lokə lonə livə

Vəli kədə. Əli koədə. Livə lokədə.

Lok kənoədə. Əno kole.

Əvən koədən. Əvon koədən.

Væli kœða. ðli kœða. Livœ lokœða  
 Lok kœrœða. ðno kœle. Dœða iœn nœvœ  
 dœðœn. ðœn kœðœn. Nœvœ dœðœ nœvœ kœða.

lo — k Livœ lokœða. Lok kœrœða.  
 — n  
 — nœ  
 — kœ  
 — vœ

ko —  
 le —  
 do —

l-o-k l-o-n l-o-k-œ  
 l-o-n-œ l-i-v-œ



Dœða. nœnœ, nœvœ, ðli iœn Vœli  
 kœðœn.

Dœða, nœvœ, nœvœ, ðli iœn Vœli  
 kœðœn.

# NƏVODIKLB

B b

B b

bœ

boœ

bon

bibi

boli

band



Bœbœ bœ bœnœn ðœn dœðœ

B B 1 2 œ B b l l œ b

bœ bœ bœ bœbœ bœbœ bœn bœn bœli



bœ



bo



bœbœ



bon



boli

bə bə bəbə bobo bə bə bə bə bə  
 Bibi. Bibi bonədə. Bibi bə bəbə boə  
 dodə.

Bon. Bobo bonədə ni. Bobo bə bəbə  
 boə dodə ni.

Boli. Boli bə bili don dodə.

*Bibi bonədə. Bibi bə bəbə boə dodə.  
 Bobo bonədə ni. Bobo bə bəbə boə  
 dodə ni. Boli bə bili don dodə.*



Bibi bə bəbə boə dodə

bə  
 bə  
 bə  
 bək  
 dik

bo  
 l  
 ə  
 li  
 n

Dədə kədə. Əv bə nəvə əno dodə.  
 Nənə kədə. Əv bə boli boə dodə.  
 Nəvə kədə ni. Əv doədə.  
 Əv ənoə doədə.  
 Dodo don dodə. Əv bə bili don dodə.

bə bə

bə bək

bo li

bi bi

b ə b ə

b ə b ə k

b o l i

b i b i

*Dədə kədə. Əv bə nəvə əno dodə.*

*Nənə kədə. Əv bə boli boə dodə.*

*Nəvə kədə ni. Əv doədə. Əv ənoə doədə.*

*Dodo don dodə. Əv bə bili don dodə.*

NƏVODIKLƏRİ

E e  
Ə ə

e  
ve  
ne



edoe  
bələl

bələl

Bələlə do

*be be ne ne edoe edoe bələl*



əbəbə əvən əvən

*Bələl. Bələlə do. Bələlə doədo*

*bələl və ni.*

*Nəvə nəvə edoədo.*

NƏVODIKLƏRİY

Y y

Y y

y

yol

yən

kəybə

vəyə



Vəyə

*y y y y y y y y y y*

*yol yol yol yən yən vəyə vəyə*

Vəyə. Vəyə əyo. Boy bə vəyə. Vəyə iyo ni. Nənə, dodo vəyədən

b	o	y	y	o	l	v	ə	y	ə
y	o	l	b	o	y	v	ə	y	ə
i	y	o	ə	y	o				

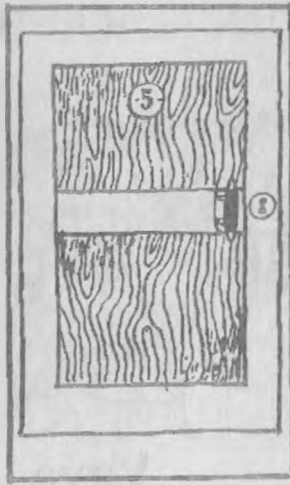
Yo   nə   do

*Vəyə. Vəyə əyo. Boy bə vəyə.*

*Vəyə iyo ni. Vəyə əyoə.*

*Nəvə nəvə dodo vəyədən*





Kəybə

Boy iyo, kəybə edə. Kəybə yole.

kəy bə vəyə iyo əyo

yol boy yəv əyo iyo kəybə

Yol. Yolə dədə. Yolə dədə kədə. Əv koədə ni.

İyo. Bibi iyo ni. Əv koədə. Əv koədə bə bilion don dodə. Əv bəvon yəv dodə.

*Yolə dədə. Yolə dədə kədə. Əv koədə ni.*

*Bibi iyo ni. Əv koədə. Əv koədə bə bilion*

*don dodə. Əv bəvon yəv dodə.*

NAVODİKLBEYA

A a

А а

av  
avə  
avlod  
band



la	al
va	av
na	an
ab	ba

Tolişə bandon

Band. Yolə band. Band yole.

Band Yolə band Band yole

Yo    d    d   le

Adil, Vəkil, Leyla bandədən.  
Əvon bələlə doədən

2 1 4 3 5 4 3 1 2  
 a b d n d o l a v

*A S t A S A a i v a a a*

*av av av avlod avlod band*

av avø avlod band

*Kæd, Bøli ov Leyla bandøð.*

*Bandi ov Leyla avlod.*

# NƏVODİKLBEYAT

T t

Ƨ Ƨ

tat

tel

nat

təvə

ta	at
te	et
tə	ət
ti	it
to	ot



nat

*Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ t t t t t*

*tat tat tel tel nat nat təvə*

Tat. Tatə ov. Ov tat ni. Boli, boy bə kə.  
 Kədə ov ni. Bə kə ov biə. Ov bandøð.  
 Bandi ov tat bedəni.

Kədə ov ni kə də ov ni

ban  ov a be  ni

*Tatə ov. Ov tat ni. Biə ov ni*

*Bə kə ov biə. Ov bandøð. Bandi ov tat bedəni.*

# NƏVODİKLBEYATR

R r

R r

ro

tar

ter

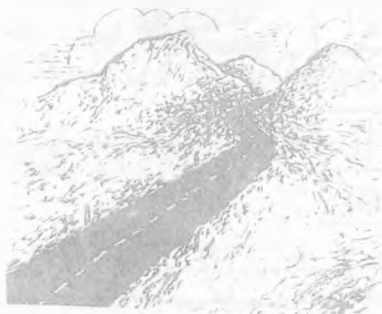
ərəbə

traktor



tar

ter



ro

ra	ar
re	er
rə	ər
ri	ir
ro	or

R r R r R r r r r r

ro ro tar tar ter ter ərəbə



ərəbə



traktor

Ro. Yolə ro. Ərəbə ro. Bandə ro.

Ərəbə. Yolə ərəbə. Ərəbə roədə.

Ərəbə bo veye.

Traktor. Traktor koədə. Traktor roədə bə ko.

Tar. Tar yole. Yolə tar kədə.

Ter. Ter yol ni. Yolə ter iyo ni.

*Yolə ro. Ərəbə ro. Bandə ro. Ərəbə roədə.*

*Traktor roədə. Traktor roədə bə ko.*

*Tar yole. Yolə tar kədə.*

# NOVODIKI BEYATRÜ

Ü ü

Ü ü

Ü ü

Ü ü

tənü

tütək

nün

ütü

lür



tənü

Ü ü Ü ü Ü ü ü ü ü ü

kin kin kin kin nün nün



nün



ütü

Nün tənüədə. Tənüs nün tate.

Ütüsən tate. Tate ütü.



tütək



lür

Əv tütəke. Tütək kədə. Tütək yol ni.

Yolə lür. Lür yole. Əv roədə. Əv yolə roədə.



Nənə bə nəvə nün dodə

Dədə bə kinə ütü dodə

Nənə bə nəvə nün dodə. Dədə bə kinə ütü dodə.

Nənə, nün tate? Bələ, nün tənüədə. Əv tate.

Kinə, ütü tate? Bələ, dədə, ütü tate. Əv ve tate.



Nənə kədə də ütü bə ko.

T	a	t	ə	n	ü	n	t	ə	n	ü	ə	d	ə
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Ta	tə	nün	tə	nü	ə	də
----	----	-----	----	----	---	----

Nün ta   Ta   nün

Ta   nün   nüədə

Nənə bə nəvə tənüə nün dodə.

*Tənüs nün tətə. Nənə bə nəvə nün dodə.*

*Əv bə nəvə tənüs nüə dodə.*

# NƏVODİKLBEYATRÜM

M m

*M m*



mor

mor

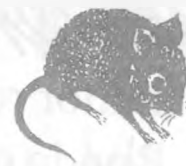
morə

odəm

ləm

rome

əmə



morə



odəm



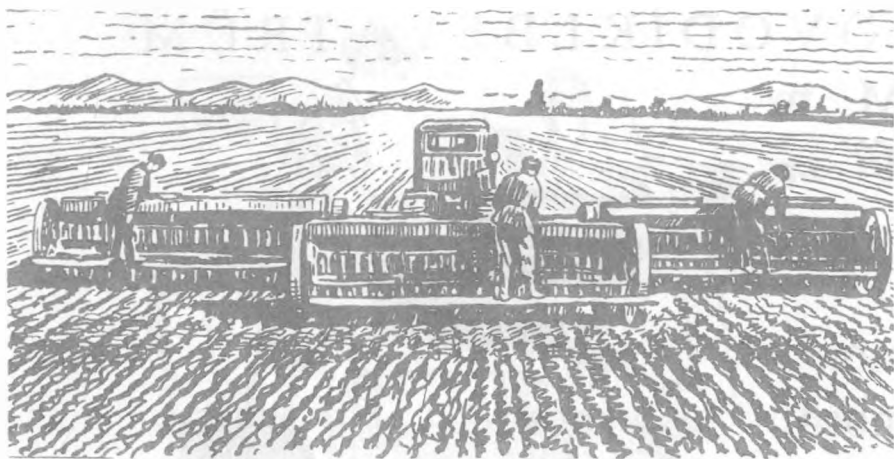
ləm

ma	am
me	em
mə	əm
mi	im
mo	om
mü	üm

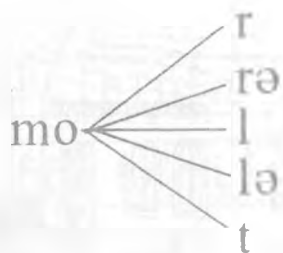
*M m 1 1 1 1 M m m 1 1 1 1 m m m*

*mor mor morə odəm ləm rome əmə*





Dədə traktor romedə. Əv traktori roədə romedə. Roədə odəm ni. Əv traktori rəyrə romedə. Traktor yolə ko kardədə.



Ə v t r a k t o r i r o ə d ə r o m e d ə

Ə v t r a k t o r i r o ə d ə r o m e d ə

*Dədə traktor romedə. Əv traktori roədə romedə. Roədə odəm ni. Əv traktori rəyrə romedə. Traktor yolə ko kardədə.*

# NƏVODİKLBEYATRÜMI

I 1

J 2



mı

kıtı

dıl

dıyo

mıv

dıl

kıtı

im	mı
in	nı
tı	ıt
dı	ıd

*J J J J J J J J*

*mu mu dil dil muv*

More kıtıkü rəmedə

mo   kıtı    medə

*Əvə koəkamən. Dədəmən, nənamən, koəkan.*

*Dədə və ko kardədə. Əv də traktori ko kardədə. Əv traktor romedə. Mı bəyi koəkan kardədə.*

# NƏVODİKLBEYATRÜMIH

H h

Հ հ



հಿಂದիլ

հಿಂದիլ  
հənək  
hande  
hi

Հ Հ Գ Հ Հ Հ հ / ի ռ

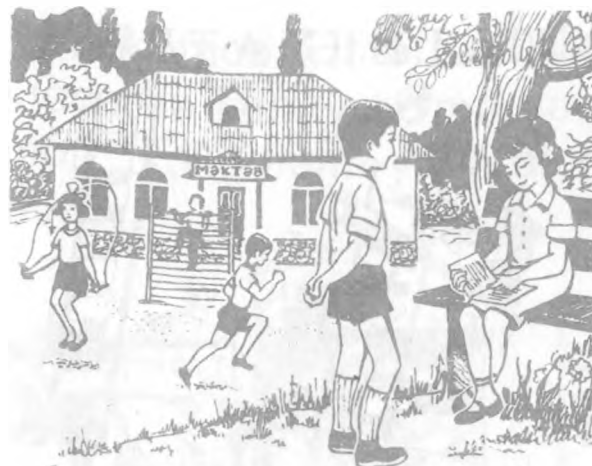
ha	ah
he	eh
hə	əh
hi	ih
ho	oh
hü	üh
hi	ih

hi hi հಿಂದիլ հಿಂದիլ հənək



Yəvə hi.

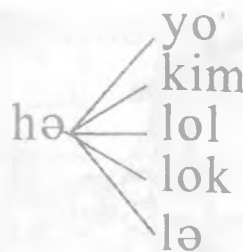
Im yəvə hiye. Koəkon hiədən. Əvon hiədə bə kon. Bibi iən Nəriman yəvə hiədə ko kardedən.



hənək hande

Im məktəbi vəye. Hırdənon iyo hənək kardedən. Təmom də Biloli kitob handedən.

Yolon votə: Bə ovi tü əkə nin.  
Bə kə həromi məvə.



Im հಿಂದիլ. Հինձիլ երեւոյ եւս. Բոնի հինձիլ մեծ. Հինձիլի եւս կոնս եւս.  
Im yəvə hiye. Koəkon hiədən.

# NƏVODİKLBEYATRÜMIHS

S s

Ş ş



so

sı

sük

siyo

most

sard

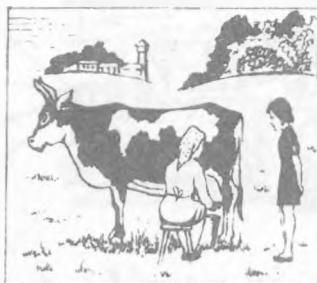
sırd

sük

sırd

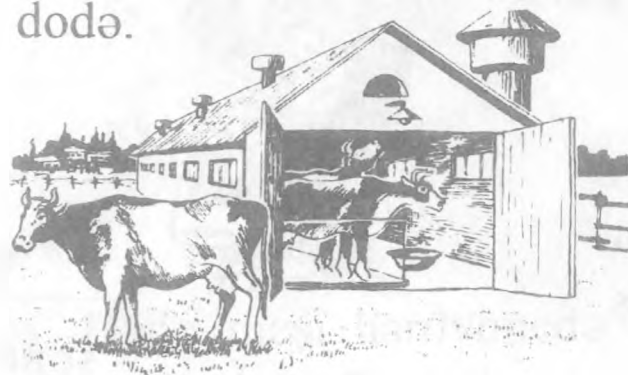
Im süke. Əv sıə süke. Isət əv  
soədə. Əv sırdisə handedə.  
Sıə sük, sıə tıkə sük. Sıə süki  
tık sıye.

sa	as
se	es
sə	əs
si	is
so	os
sı	ıs
sü	üs



Nənə bə Təmomi most dodə.

Əmə koəkəmon. Əmə ıset koədəmon.  
Əmə hiədə bə komon. Əmə yəvə hiədə  
bə komon. Nənə bəmi yəvə hiədə sardə  
most dodə.



so

Im mole. Mol soədə. Dı sə molimon  
təvülədə.

Yolon votə: Nəsihət doə kəs ve bəbe,  
nün doə kəs kam.

Mərd bəvotə: Marde heste, qarde ni.

sə

- bəb
- vob
- vod
- lə

sır

- d
- e
- kə
- vone

*S S S S S S S S S S*  
*so so sı sı sük sük siyo most*  
*sırd sard sırd sırd*

# ƏVODİKLBEYATRÜMIHSŞ

Ş ş  
S s



şonə

şam

meş

şar

şartük

şonə

Şonə. In şonə yole. Im sipiə şonəye.  
Təmom ıştır səyi də sipiə şonə randedə.  
Səyi də şonə bəränden.



şam

Şam. Im şame. Şam sütedə. Şam kədə.  
Əv kədə sütedə. Əv ve rüşni dodəni.



meş

Meş. Dədə meşi hardvonedə. Meşon  
meşə kandülədən. Sardədə meşon ıştır  
kandülədə nion bedən. Dədə meşonkü  
tarsedəni.



şartük

şartükə hi

Şartük. Diədə şartük kaştedəmon. Im  
şartükə hiye. Odəmon şartükə hiədə ko  
kardedən.



şar

Şar. Im şare. In şar yole. Im sıə şare.  
Hırdənon də şari hənək kardedən.

Yolon votə: Ko ıştə soybikü bətarse.

şi	kor	6	5	3	4	2	1
	mol	k	ü	r	t	a	ş
	vit	5	6	4	1	2	3
	vən	ə	b	t	m	ə	k

*Diədə şartük kardedənon. Ələmon.*

*şartükə hiədə ko kardedən.*

*İn ıştə soybikü bətarse.*

# NƏVODİKLBEYATRÜMIH SŞP

P p  
P p



pəs  
sıpə  
por  
sipi  
pəni



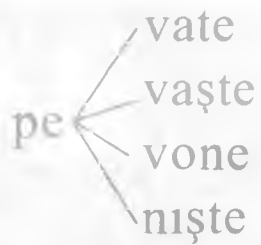
pəs

sıpə

pa	ap
pe	ep
pə	əp
pi	ip
pı	ıp
po	op
pü	üp

Pəs. Pəson hiədən. Əvon  
bə hardin. Pəs iən sıpə  
düstin. Dədə iən sıpə  
hiədən. Əvon bə pəson diə  
kardedən. Pəs bəmə şıt,  
pəni iən paşmə dodə.





4 5 2 3 1  
m ə a ş p

2 1 4 3  
ə p i n

Yolon votə: Sıpə dümi bıbroş pəs əbı ni.  
Sıpə həm bətarse, həmən bətarsvone.

*p 10 p p p p p p p p*  
*pəs pəs sıpə sıpə por por sipi sipi*  
*pəs bəmə şıt, pəni iver pəşmə dode.*  
*Sıpə dümi bıbroş pəs əbı ni.*  
*Sıpə həm bətarse, həmən bətarsvone.*

# NƏVODİKLBEYATRÜMIH SŞPQ

Q q

Q q

qo  
qandim  
qodüş  
qomüş



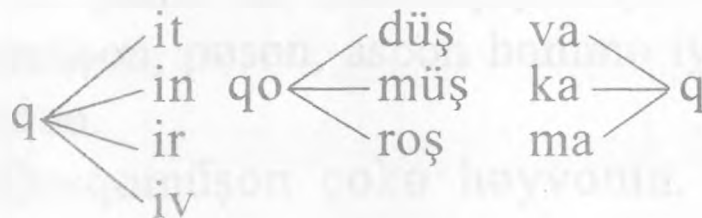
qo



qomüş

qa	aq
qe	eq
qə	əq
qi	iq
qo	oq

Əmə dı sə qo, dı sə qomüşımon heste.  
Nənə qo-qomüşon də qodüşı düşədə. Qo-  
qomüş bə kədə bərəkət bəbe.



Q C / Q Q Q q o / q q q  
 qo qomüş qodüşən qomüş

Yolon votə: Qo marde, qodüşən arışie.  
 Yol pard bəno, rük dəbə-  
 varde.

Qo-qomüş bə kədə bəvəkət bəb.  
 Qo marde, qodüşən arışie.  
 Yol pard bəno, rük dəbəvarde.

# NƏVODİKLBEYATRÜMİH SŞPQÇ

Ç ç  
 C c



ço  
 çimən  
 çok  
 çimənqo

çimənqo

ça	aç
çə	əç
çi	iç
ç1	1ç
ço	oç
çü	üç

İm çəmə di çimənqoye. Ç1 di qo-  
 qomüşon, pəson, aspon həmmə iyo çar-  
 dedən.

Qo-qomüşon çokə həyvonin. Əvon

bəmə şıt dodən. Maştə-maştə qomüşə  
most harde ve çoke. Əmə ıştə molon  
şanqone təvülədə dəvastedəmon.

ço  $\begin{cases} rə \\ lə \\ nə \end{cases}$

Yolon votə: Ov çı rükiye, ro çı yoli.

ç i m ə n

ç i m ə n q o

ç i m ə n q o

Ç Ç Ç ç ç ç Ç Ç Ç

ço ço çimən çimən çok çiməngə

Maştə-maştə qomüşə most harde ve çoke.

Əmə ıştə molon şanqone təvülədə

dəvastedəmon. Ov çı rükiye, ro çı yoli.

NƏVODİKLBEYATRÜMIH  
SŞPQÇCF

F f

ƒ ƒ



fil

fil  
qofe  
haft  
kafte

fa	af
fə	əf
fi	if
fo	of
fı	ıf
fü	üf

Im file. Fıl ve yolə həyvone. Çəmə  
vilotədə fil bedəni. Fil foydəliə həyvone.



kafte

Im kafteye. Əvon doədə niştən. Əvon  
vişədə bələlə doədə niştən. Vişə kafteon  
odəmikü rəmedən.



Qofe

ف ف - ف ف ف  
fil fil qofe qofe

Nənə ıstə hırdəni qofeədə hitvonedə.

□□ fe ha □ t kaf □□ f o y d ə l i

f o y d ə l i

Yolon votə: Fırsəti bə deşmeni mədə;  
Arifə lo çı tıko dəbəme;  
Kəfşənədə pəse, kədə neçi.

Çamə vidotədə fil bedəni.

Vişə kafteon odəmikü rəmedən.

Fırsəti bə deşmeni mədə.

NƏVODİKLBEYATRÜMIH  
SŞPQÇCFZ

Z z

Ƶ ƶ

zoə

zizə

zard

zambül

za	az
zə	əz
zi	iz
zı	ız
zo	oz
zü	üz



zambül

Nənə zambül boftədə. Kinəş, zoəş bəyi  
köməqəti kardədə.

Zambül bofte hoston ni. Nənə i manqədə  
haft qılə zambül boftədə.



zizə

Əvəşorədə doon zizə okardcdən. Çəmə məktəbi soədə doon həmmə zizəşon okardə. Çəmə məktəbi soədə sefə do, zerə do, əvüə do iən ambüə do heste.

Yolon votə: hərómə mol bənə ovəyzi bome, bənə ovəyziən bəşə.

z z z z z z z z z z z z z

zoz zambül zisz zard

Hərómə mol bənə ovəyzi bome, bənə  
ovəyziən bəşə.

NƏVODİKLBEYATRÜMİH  
SSPQÇCFZX

X x  
X x



xımo

xüq

çəx

xıyo

xəmən

xəlbir

xəlbir

xa	ax
xə	əx
xo	ox
xü	üx

Im xəlbire. Xəlbir percinisə yol bedə. Xəlbirikü həm xəmənadə, həmən kədə istifodə kardedən.



çəx



İbrəmə dayi üstiyə. Əv çəmə di səvxoədə ko kardedə. Əv səvxoədə ərəbə çəx tümo kardedə.



xımo



xıyo



xavzə



xüq

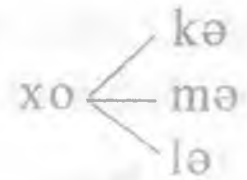
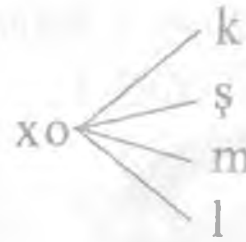
Xımo foydəliə mivəye. Xımo, əsasən, Qax, Zaqatala iən Balakənədə rəsədə.

Çəmə tolışə mahalədə ve odəmon soədə xımoə do heste.

Çəmə mahalədə ve həyvnon hestin. Çəvonədə qıləyən xüqe. Xüq vişədə be- də. Ve vaxt xüqon şanqone bə səvxozi so dəşedən, xıyo, xavzə-zımostoni hardedən. Əve ki, əmə qırdo soyi perçin kardedəmon.

əlbir  ımo  üq  ıyo  əmən

çə  hə  şo  lo



x a v z ə

x ı m o

x ə l b i r

x a v z ə

x ı m o

x ə l b i r

xımo xavzə xəlbir xəməən xüq çəx

Xımo foydəliə mivəye.

Yolon votə: Xıdo həxi bə nohəxi ədə ni.

Çokə sıxan osinə kəybə o bəka.

x ş x x x x ş x x x

xüq çəx xımo xıyo xəməən xəlbir

Çokə sıxan osinə kəybə o bəka.

Xımo foydəliə mivəye.

N Ə V O D İ K L B E Y A T R Ü M İ H  
S Ş P Q Ç C F Z X J

J j  
J j



jəjı



kijə



müjnə

jəjı  
müjnə  
kijə  
dijd

je	ej
jə	əj
jı	ıj
jo	oj
jü	üj

Jəji. Jəjı tiə-tiəyn bedə. Əv odəmi vindeədə ıştə səyi niyon kardedə.

j ə j ı

k i j ə

m ü j n ə

j ə j ı

k i j ə

m ü j n ə

ki □ ə

dı □ d

mü □ nə

□ ə □ ı

Yolon votə: Jəjiədə jəji bəbe, şirədə-şir.  
Düsti bevəcə rüjədə zine bəbe.

Qüjd hardə kijə tık şat bəbe.

j ə j ı j j j j j j j j j j

jəji müjnə mişə kişə dijd

Jəji odəmi vindədə ıştə

səyi niyon kardedə.

Düsti bevəcə rüjədə zine bəbe.

N Ə V O D İ K L B E Y A T R Ü M İ H  
S Ş P Q Ç C F Z X J Ğ

Ğ ğ  
Ş ş



ğaz

ğaz

ğənd

ğəyçi

ğələm

ğənd

boğ

toğ



ğələm

ğa	ağ
ğə	əğ
ğı	ığ
ğe	eğ
ğo	oğ
ğü	üğ

Əmə iştə so-bədə kaq-kijə, ğaz, bili oğətədəmon. Ov bə vırədə ğaz- bili oğətə rohətə.

Maştə-maştə iştə dasti-dimi şıştədəm. İştə hağanə hardədəm. İskani çayı də ğəndi peşomedəm. Çəyo bəpeşt iştə dəftəri, kitobi, ğələmi peğətədəm, şedəm bə məktəb.

□ az □ əyçi bo□ to□ □ələm

□ o

□ ə

Əmək dərsiədə əmə də ğəyçi iən də co aləton ko kardədəmon.

Yolon votə: Qin bə ğızılı pəydo karde bəbe, qin bə vaxti ne. Səğır bəme: Kükəm qədəliye, sıpə dəvaşte əvişən harde.

Ğ C Y Ğ Ğ Ğ ğ r a j ğ ğ ğ  
ğəyçi ğaz boğ toğ ğələm ğənd  
Əmə iştə so-bədə kaq-kijə, ğaz- bili  
oğətədəmon.

Qin bə ğızılı pəydo karde bəbe,  
qin bə vaxti ne.

A



E



X



B



Ə



I



C



F



İ



Ç



Ğ



J



D



H



K



Q



P



Ü



L



R



V



M



S



Y



N



Ş



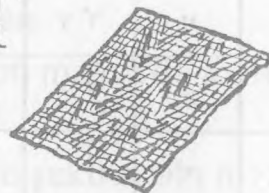
Z



O



T



# Ə L İ F B A

Capə şəkl	Yazıə şəkl	Nom	Kiril	Capə şəkl	Yazıə şəkl	Nom	Kiril
A a	<i>Aa</i>	a	а	Q q	<i>Qq</i>	qe	г
B b	<i>Bb</i>	be	б	L l	<i>Ll</i>	el	л
C c	<i>Cc</i>	çe	ч	M m	<i>Mm</i>	em	м
Ç ç	<i>Çç</i>	ce	ч	N n	<i>Nn</i>	en	н
D d	<i>Dd</i>	de	д	O o	<i>Oo</i>	o	о
E e	<i>Ee</i>	e	е	P p	<i>Pp</i>	pe	п
Ə ə	<i>Əə</i>	ə	ə	R r	<i>Rr</i>	er	р
F f	<i>Ff</i>	fe	ф	S s	<i>Ss</i>	se	с
Ğ ğ	<i>Ğğ</i>	ğe	ғ	Ş ş	<i>Şş</i>	şe	ш
H h	<i>Hh</i>	he	h	T t	<i>Tt</i>	te	т
X x	<i>Xx</i>	xe	х	Ü ü	<i>Üü</i>	ü	ү
I ı	<i>Iı</i>	ı	ı	V v	<i>Vv</i>	ve	в
İ i	<i>İi</i>	i	и	Y y	<i>Yy</i>	ye	ј
J j	<i>Jj</i>	je	ж	Z z	<i>Zz</i>	ze	з
K k	<i>Kk</i>	ka	к				

# DƏDƏ - BOBO SIXANON

Va doə aspi qəte bəbe, va doə sıxani ne.  
 Qin bə ğızılı pəydo karde bəbe, qin bə vaxti ne.  
 Ğəzon peş bəbe, həlimiş çəyi qırdo ebəme.  
 Düst qəte hostone, düst oğəte çətin.  
 Də ağılmandi kü bəhə, də nodoni anqivin məhə.  
 Zıvon dəqijeədə rosti bəvotə.  
 İştə vaxti qin kardəkəs iştə bəxti qin bəka.  
 Yol pard bəno, rük dəbəvarde.  
 Ko iştə soybikü bətarse.  
 Mor bəhite, deşmen əhıt ni.  
 Püli bəfoş kardə bəbən dastbədadast nənəvi.  
 Penc anqıştə i ni.  
 Ha şəvi qıləy rüjış heste.  
 Həşi bebəşe, aləm bəvinde.

## YOLON JOĞO VOTƏ:

Ço qılə şe iştə yodikü beməkə: həxə koədə iştə ğəlbi oğəte, sürfə səpe iştə xırtə oğəte, co kəsi kədə iştə çəşon oğəte, xəlxi dılədə iştə zıvoni oğəte. İmon insoni şərəfin bəkan.

Də ço kəsi düstiəti məkə: də axməxi, də düəviji, də pəxılı, də fitnəkori.

Ço qılə şe ço qılə şəkü si əbı ni: zəmin voşikü, çəş



diə kardekü, pəvəndi çı pəvəndikü, alim elmikü.

Bəştı və beşə har koyi həl karde cəhd məkə. Im çı müdrikəti iminci əloməte. Cəhdı karde, əyi tovə axır bə vırə bırosın Imən çı müdrikəti dıminci əloməte.

### AYİBE:

Bə co kəsi hisob ıstəni səxovətin nüşon doe;

Bə xorəki təmi diə karde, çəyoən əyi niharde;

Dəştə əğılon fərosəti ıstəni tərif karde;

Çonəğ bə vırədə həmmə kəsisən iminci bə xorəki dast doroz karde;

Bə vəhdə sə vırə dəştə co kəsi barde.

### AĞILBILIVONON

Məcməye, şanqo də sefi pür bedə, bə rüj təy bedə.

(Astovə)

Sipiə zoə, kəybəş qətə.

(Va)

Çı doyi bəşədə niştə, kanə lefiş pebiştə.

(Viz)

Xıdo bəti zoə bıdə.

Xıdo tını səbarz bıkə.

Xıdo tını çı otəşikü bekə.

Şoyə xəbə bıbüş.

### TOLİŞƏ NƏSİHƏTON

Bə yoli dim onibəqarden.

Bə yoli sıxani qüş bədon.

Bə har sıxani sə jiə dəməne.

Bə kə həromi məvə.

Bəştə zü diəkə, şələ dəvast.

Bəştə nün hardə süfrə ləğə məjən.

Ğarz bıdə, ğarz məkə.

Düsti ğədri bızın.

Deşmeni bəştə tamşo oməğət.

İ bınə, da peğət.

İstəni peməkırın.

Merdi bə nomerdi çanq mədə.

Nızne qəpi məjən.

Ovi və məğət.

Siə lüzisə xorək məhə.

Siftə bə xəlxi bıpi, çəğın bəştə.

Fırsəti bə deşmeni mədə.

Xorək hardeədə qəp məjən.

Ço oməkışt.

## ZIVONARIŞTEON

Qıləy şatə linqə loron omə nişte çı şatə rəzisë. Şatə rəz larze, şatə linqə loron nılarze, şatə rəz larze, şatə linqə loron nılarze.

Sıə sük, sıə tıkə sük. Sıə süki tık sıye.

## BOYATIION

Az aşığim bə vili ,  
Bə bılılı, bə vili.  
Ve piedəme bıçinom,  
Dast rəsdəni bə vili.

Aşığ bə çəşon qolo,  
Reçine çəşon qolo.  
Çan vaxte az heyronim  
Bəştı siyo çəşon qolo.

Aşığim bə odəmi,  
Həşi sütdə odəmi.  
Sıftə bə balə ğıbon,  
Peşo bə kəy odəmi..

Bə həşi çəşi diəkə,  
Bə kafe kəşi diəkə.  
Hovə bəştə boə ğıbon,  
Bə vəyəş pəsi diəkə.

Ov omədə lilisə,  
Kəbob sütdə zilisə.  
Ə kinə nıdoşone,  
Süte çımı dili sə.

Bılbıl niştə xolisə,  
Ceyron omə ovisə.  
Boy bəmi nozə məkə,  
Obəğətem dılisə.

## DƏDÜLƏ

Dədülə, dəmbədülə,  
Pevaşt eqın  
Bə kandülə.

Qo pisə, kəməp pisə,  
Bıvaşt eqın  
Bə çımı kisə.

## KƏJƏLƏ

Kəjələ, kəjələ,  
Bə çımı do tık məjən.  
Çımı do livə bəva,  
Livə bədom bəştə ğoçi.  
Ğoç bəmi dümə bədo,  
Dümə bədom bə nənə.

Nənə bəmi kükə bədo,  
Kükə bədom bə məlo.  
Məlo bəmi dərs bədo,  
Dərsi bədom bə xıdo.  
Xıdo bəmi ümr bədo,  
Bə piəjenom maq bədo,  
Bə nüəjenon kau bədo.

## ŞEİRON

### ƏĞILON

Ha əğilon, əğilon,  
Çəmə şəkə, noğolon!  
Şımə həmə nozəyon,  
Çəmə süfrə qiozəyon.  
Bəyəndi bo, hovəyon,  
Zəmini asovəyon.  
Çı gəşənqe in kinon!  
Vile çanqe in kinon.  
Bənə kijə handedən,  
İştə səyən randedən.

Çəğono vil dəçindən,  
Kitobonən oçındən.  
Şedən bə məktəb həmə,  
Joğo omeydə bəmə  
Vili səpe vil bəmə.  
Ümütənən hisobi,  
Bıhandənən kitobi.  
Ve gədime in vətən,  
Şımə bobon iqid bən.  
Əvon həzi, Babəkin,  
Çəmə çəşi bəbəkin.  
Çı ko kardən, xos bıkən  
Çəmə nomi ros bıkən!

*Vəlişah Əliyev*

### SENTYABR

Dərsi roysə bənə həşi  
İjən pemiş, sentyabr.  
Bənə şoyə çəşmə bə dil  
Rü biş, emiş, sentyabr.  
Bə məktəbon ro kardədəş  
Elmi kəybon o kardədəş  
Çəmə dili şo kardədəş  
Ve xəş oməş, sentyabr.  
Cəm bin ijən müəllim, əğil

Ümütdəmon şeir, nəğil  
Əmə bıl bıl, tınən sə vil  
Xoş əyomiş, sentyabr.  
Ə manqon nom beşə mıftə  
Kaş tı bəbiş soron sıftə  
İştı i rüj çəvon haftə  
Tı bə nomiş, sentyabr.  
Çəmə həsrət sə be həni  
Bəştı səjdə nomə sə ni  
Əmə tını, tı əməni  
Bə səlomiş, sentyabr!

*Vəlişah Əliyev*

## ÇƏMƏ MÜƏLLİM

Də səbri, də hovsələ  
İən də şovği hələ,  
Dəvondə dərs, məşğələ.  
Çəy sənətiş təlime,  
Əv çəmə müəllime.

Xəlği bəy veye hürmət,  
Dıldə sofə məhəbbət.  
Kəşdə hələlə zəhmət,  
Əməloniş salime,  
Əv çəmə müəllime.

Də əğlon əğil bedə,  
Bəvono nəğil bedə.  
Bə yolon ağıl bedə,  
Həm üləma - alime,  
Əv çəmə müəllime.

Qədə hov, qədə boyli,  
Məkə sıxani yoli,  
Bəqıneş bəçəy dili,  
Dılış name, həlime,  
Əv çəmə müəllime.

*B. İzzətov*

## HƏMMƏ BƏ DƏRS BİŞƏNƏN

Tojə olət təkənən,  
Bə sə kolo səkənən,  
İyəndikü vakənən  
Qəlİstoki bişənən,  
Həmmə bə dərs bişənən!

Məktəbi ro--pokə ro!  
Ni bənə əy çokə ro.  
Tınən qıləy okə ro:

Lap bə kosmos beşənən.  
Həmmə bə dərs bişənən!

Çəşonimon şoədə,  
Ha kinə, ha zoədə.  
Çı məktəbi soədə  
Hay i qlə do ejənən.  
Həmmə bə dərs bişənən!

Çantə bəştə bo bıkən,  
Də zınəyon ro bıkən.  
İştə yolə şo bıkən:  
Əvon yolə nişənən,  
Həmmə bə dərs bişənən!

Bıbon həmiül, namə sə,  
Düz ko bəkaşımə sə.  
Müəllimon bıməsən,  
Bə çəvon dil dəşənən.  
Həmmə bə dərs bişənən!

*Xanlı Tolış*

## TOLIŞI ZƏMİNİ XƏY-BƏRƏKƏT

Tolışi təbiət və zənqinə. İ tərəfədə diyo, i tərəfədə barzə bandon bə tolışi mahali ve rəvoş dodən. Zəminişən ve bərəkətine. Çıçı piədə iyo bedə perosinə. Tolışi çay, leymü, mändəlin, fexo bə nome.

Ğədimə vaxtonədə tolışi mahalədə 16 nomədə şartük əkaştin: sədri, əmbərbü, akülə, çillə, vilkiciri... Şartük, qandım, yəv iən co qılə taxılən bə vırədə kaq-kijə, miv-qərop, qo-qomüşən ve əbi.

Ve vaxtbe ki, tolışi mahalədə şartük kaştədənibin. Kam mandəbe ki, çı şartüki tüm dəvəsyə. Bə xıdo ve şükür bıbü ki, isət çəmə bəzi dionədə də şartük kaşte məşğol bedən. İnşallah, çəmə kosoybon çı şartüki ğədimə şənşehrəti bə tolışi zəmini obəqordınən.

Tolışi süfrə be polo, be dizədənoə moyi, kəbobi, be ləvənqini təsəvvür karde bedəni.



## LƏVƏNQIN

Ləvənqin tolişi cürbəcürə xörəkonədə istifadə bedə. Ləvənqinə kijə, ləvənqinə miv, ləvənqinə moyi, ləvənqinə bodımcon çə xorəkonədən. Tolişi jenon həmmə ləvənqini hozo karde zındən.

Ləvənqini hozo karde qoroş vizə ləpə, piyoz, tıtm, nemek iən kaməy tırşi lozim bedə. Har ləvənqini ıştə pate çəmiş heste.

Tolişi ləvənqin bə nome.

## AMBÜRƏ DO

Ambürə do əncəx çı tolişi mahalədə vındə bedə.

Dıno co vişəonədə əv perəsədəni. Tolişon ıştə sobədə çı ambürə do çükü istifadə kardədən. Çəyi çüədə ərəbə çəx, təvə dümə, keçə iən co şe tümo karde bedə. Ambürə çü osini təki mehkəm bedə.



Ambürə do tüm qədə-qədə dəvəsyədə, sorbəsor kam bedə. Əmə bəpyə imkan nıdəmon ki, əv çəmə tolişi mahalikü qin bıbü. Ambürə do bire qınoye. Boənən əmə əyi ve bıkəmon. Vişə çəmə sərvəte. Ambürə do çəyi çəşe.

## ÇƏMƏ DÜSTON

Cəmali bəştə piəş vote: Çəmə kümədə xəyli pəristile lonəş kardə. Bəmıno domə tümo bıkə, i-dı qılə çəvonədə biğətom.

Ne, xosə baləm!





Pəristile qəte qınoye. Əyi kışte niəbe. Əmə əvoni bəpyə perosnəmon, ve bıkəmon. Əvoni noğo doe lozime. Şoqirdon bəpyə bə pəristileno lonə tümo bıkən, əvoni çı xəto-bələkü noğo bıkən. Əvon çəmə düstin.

## AĞIL DƏ YOLI-RÜKİ Nİ.

İ rüj çı Rizo penc yaşədə bə rükə zoə İmron qin bedə. Bə di haray-həşir dəqinedə. Çı İmroni dədə-nənə, hamsüə merd-jenon norohət bedən. Əvon həmmə vırə nəvedən, bə so-bə diə kardedən, amma İmrani pəydo karde zınedənin. Çı İmrani nənə Qüləbaği dil tov vardedəni, əv ıstəkü şedə, qinedə bə zəmin. Rizo ıstəni qırd qin kardedə. İ tərəfədə İmran qin bə, ə tərəfədə jeniş bı holət dəşə. Əv dıdasti ekküedə bəştə sə, xıdokü imdodış piedə.

Təği in əhvoloti məsedə, beşedə omedə bə Rizo mamü kə. Rizo mamüon kə bə vişə nez be. Təği ə sahat bəsə dəşedə ki, İmran madam ki, kə- bədə, soədə, hamsüədə ni, əv bə vişə bəzne şe. Şanqovəsə be. Qədə-qədə toyki eqinedəbe. Təği vaxtış qin nika, beşe şe bə vişə. Əv omə beşe bə Sonə Kümə. Təği fikriş ka ki, İmran əğəm di royi oməbü, əv Sonə Küməkü bə tərəf beəşi ni. Bə çəyi qorə ki, əv əyo çı pardikü ıstənbəsə beşe əzın ni. Əve ki, mande çı pardi qırdə-kəno nəve, bə do-külön bıni diə karde.

Arəkü tikəy dəvarde, bə çəyi quş sıpə dərivə sədo

rəse. Əv dəmande bə sədo omə tərəf şe. Kaməy bə na şəbe ki, da - ponzə addımədə vındeşe ki, İmran də hamsüə sıpə Kəzbeki niştə qıləy do bınədə.

\* Təği ımış vınde ve şo be. Şo be ki, İmraniş pəydo ka, ıstət bəşe bə Rizo mamü əyi təhvıl bədə, norohətəti çı arəkü bebəşe.

Təği bə İmroniş hiççi nivote, əviş peğəte də hamsüə sıpə Kəzbeki qədə-qədə omən bə kəyi tərəf. Bə kəyi rəseədə Təği vındeşe ki, soədə hələ vay-şivəne. Hamsüə merd-jenon qırdə bən əyo. Əyi Rizoə mamüş heli ka, İmroniş təhvıl do bəyi. Rizo İmroniş ğoc ka, eğətışe ıstə dilisə, bə Tağış " ve səğbi! " vote.

## TAMBƏLƏ VƏYÜ

Qıləy vəyü hestebən. Əv ve tambəlebən. ıstə dastı bə siyo-sipi niəjanibən. Im bə çəyi həsı-həsüə qıləy dard bedə.

Rüji həsı də həsüə bəyəndı votedən ki, boy əmə maştə sübədə evoəmon bə so, binokəmon soyi dərite. Qavər bəvədə vəyü həyo bıkə.

Rüj o bedə, həsı də həsüə evoedən bə so, bino kardedən dəyəndı qəvə-qəvə karde. Həsı votedə: bıdə az dəritom, həsüə votedə: ne, bıdə az dəritom. Bə çımon sədo vəyü beşedə bə kəno. Çı pentono əvoni sədo kardedə:

- Ha kopəqon, dave məkənən, qıləyon ımrüj soyi dəritən, qıləyon maştə.

## ÇIMI CƏDDİ VIĞANDƏ

Qılə merdi zandəqo i rüj qin bedə. Ə merd kəvşənədə bə zandəqo nəve-nəve votedə:

- Xodaya-Xodavənda, tı joğə bı kə ki, çımı zandəqo nə bə məlo rast bo, nə bə səyidi.

Qılə rokü dəvardəkəs im sıxani məsedə, də təcəcubi xəbə sedə:

- Çımı boli, jəğə bəçi votedəş? Məlo də səyidi bəti çıçış kardə?

Həmonə merd bəyi votedə:

- Çımı zandəqo əğəm bə fəğiri rast bo, əv zandəqo bəva, bədo bəmi. Məlo jəqə əkəni, əv bı kitob-bə kitob dast bəğande, də qılə fandi həyvoni bəştəno həlol bəka. Ne, əğəm zandəqo bə səyidi rast bo, bəvədə ko çı koykü lap dəbəvarde. Səyidən bəvote ki, çımı cəddi imiş bəminə viğandə.

## ŞİR İƏN RIVOS

Şir pi bəbe. Əv həni həyvnon qəte zinedənibe. Şiri fikriş karde ki, bəpyə də biciəti bijio. İştəniş bə noxəşəti noe, doroz be iştə lonədə.

Vişə həyvnon qılə-qılə dəmandin bəyi peqine. Əmma çəvonədə hiç qılə bə dümo onıqarde. Har qılə ki, bə lonə dəşe, şiri əviş qəte harde.

Nübə rəsə bə rivosi. Rivos omə çı şiri lonə qəvikü pemande, xəbəş sə:

- Şirə boli, çoknə jiedəş?

Şiri cəvobış doe:

- Kefim ni. Bəs tı bəçi omedəniş çımı tonə?

Rivosi cəvobış doe:

- Şirə boli, çı lınqə rizonkü vindedəm ki, ve həyvnon ıştı palikü omən, əmma bə beton çəvonədə hiç qılə beşənin.

## SİPIƏ KÜ

Əvəsor kəpeştədə kaməy küə donəm kaştəbe. Rübəmiyon bəyi golloğ kardədəbim. Tovostoni orəxədə 45-50 qılə küm çini, nome bonisə.

Poz dəme, nənə pişə ki in küon bə ko bədə, mı nıhaştıme. Nənə voteşe:

- Çımı balə, tı bəğəm in küon süə kardəniniş?

- Ne, nənə! Çı küonkü az rüən bəğətem,- cəvobım doe. Nənə bəmi siredəbe.

- Tı axməx bəş,- votedəbe.

Zımoston omə, kə-bəş qəte. Molon çı şitikü qinin.

Çəmə zandəqo rüji nimə litr, i litr şıt dəmande doe. Mı dastım dənoe bə sipiə küon. Ha rüj maştə-maştə iən şanqone küm ance, dome bə zandəqo. Zandəqo ijənən ha rüj i bodyə şıtış doe. Niə ijənən bə ko dəqini.

Nənə imiş vinde, mot mande. Xəbəş se:

- Çımı xosə balə! Tı çı veəziniş?! Im fandon çı kikü ümütə?

Az cəvobım doe:

- İmim məktəbdə handə, nənə, məktəbdəm  
ümütə,- cəvobım doe.

### ASP DƏ NEQO

Asp ha rüj ko əkə, əmma neqo əhə, əhiti. İ rüj neqo  
bə aspiş vote:

- Az ıstı vırədə bıbüm, ıstəni bə noxəşi bəjəm, bə  
ko nişəm. Aspiən bə neqo sıxani qüşış do, ıstəniş no  
bə noxəşi. Çəvon soyb omə, çəy vırədə neqoş barde  
bə ko.

### ÇI MOƏ NƏSİHƏT

Qıləy jeni zoə çı əsqərətikü nıvıstedə ki, ha inə, ıstı  
çəşon rüşün, bı nezono mınışon dijd kardə, yefreytor  
bəm. Moə bəştə zoə cəvobədə nıvıstedə ki, inə bəştı  
ğınbon, bə tı yolə rütə doe qoroş ve şom. Əncəx çımı  
nəsihəti yodikü beməkə: bə ıstəsən rükə qeneralon  
dili məqınış.

### İŞTƏ DANDINON SOF OĞƏTƏN!

Çımı bobo nəve yaşış heste. Dandinonış sof mandə.  
Çımı sırri xəbə seədə bobo votedə:

- Cıvonəti vaxtədə odəm bəpyə ıstə dandinon  
ğədri bızino. Tatə xorəki peştisə sardə ov peşome,  
vizi, fındıxi iən co bərkə şeon də dandini arışte ziyone.  
Hardə bə peşt odəm ıstə dandinon bəpyə həmişə  
bışırto, bə dandini zədə qıneədə əyi müalicə bıkə.  
Əğəm bə dandinon çok diə bıkoş, əv de tosə ümri axır  
bətı çok xidmət bəka. Mınən bəştə dandinon geyd və  
mandəm. Əve ki, əvon ısat bə çımı dod rəsedən.  
Dandin həmən çı insoni rəvoşe.

### BƏNİVİŞTEM Kİ, MARDE

İ kəs gəribə vırədə jiedə. Rüğon i rüğ bərk noxəş  
qinedə. İstə həmro helı kadə, xahiş kardedə ki, bə çəyi  
kə koğəz bıvıvıšto. Həmroş xəbə sedə:

- Çiç bıvıvıştom?

- Bıvıvışt ki, səş dəjedə, lınqonış hışk bə, hardış ni,  
tağəta qınyə, ödəm zinedəni.

Həmro çəyi sıxani nimədə nodə votedə:

- Ağədər doroz nıvıstesə, bənıvıvıstem ki, şımə zoə  
marde.

Novruzəli Xanməmməd oğlu Məmmədov

Şahıza Oğul oğlu Ağayev

Əlifba  
( talış dili )

Redaktoru E. M. Səfərli

Rəssamı A. A. Ələkbərov, S. A. Şatıkov

Bədii redaktoru A. A. Ələkbərov,

Texniki redaktoru B. Ə. Kərimova

Yığılmağa verilmiş 9.07.96. Çapa imzalanmış 14.08.1996. Kağız formatı 60x90'16. Ofset kağızı.

Ədəbi qarnitur. Ofset çapı. Fiziki və şərti ç. v. 5.5 Şərti rəng-ottisk 5.69. Uçot nəşr. vərəqi 6.3. Tırağı 15000 Sıfırış N 283. Pulsuz.

Azərbaycan Respublikası Mətbuat və İnformasiya Nazirliyinin "Maarif" nəşriyyatı, Bakı-370111, Ə. Tağızadə küçəsi, N 4.

Azərbaycan Respublikası Mətbuat və İnformasiya Nazirliyinin "Qızıl Şerq" icarə mətbəəsi, Bakı, H. Aslanov küçəsi, N 80.